

نگاهی به چالش‌های پیش روی وزارت کشور؛ شاخص‌ها و معیارهای وزیر مطلوب

کد موضوعی: ۲۶۰
شماره مسلسل: ۱۳۰۹۶
مردادماه ۱۳۹۲

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۵.....	چالش‌های وزارت کشور
۱۴.....	صلاحیت‌های وزیر کشور
۲۱.....	نتیجه‌گیری

نگاهی به چالش‌های پیش روی وزارت کشور؛ شاخص‌ها و معیارهای وزیر مطلوب

چکیده

یکی از وزارتخانه‌هایی که همواره از اهمیت فراوانی برخوردار بوده و نگاه تمامی جریان‌های سیاسی و گروه‌ها به آن بوده و هست، وزارت کشور است. وزارت کشور، وزارتخانه‌ای است که به اداره امور درون‌مرزی می‌پردازد و زیرمجموعه آن در هر استان، شامل استانداری، فرمانداری و بخشداری می‌شود. با توجه به گستره وظایف و اهمیتی که کارویژه‌های وزارت کشور دارد بالطبع توجه خاصی به این وزارتخانه از قبل وجود داشته و در آینده نیز وجود خواهد داشت. بنابه همین دلایل، وزیر کشور باید از شایستگی‌ها و قابلیت‌های ویژه‌ای برخوردار باشد تا در اداره وزارت تحت امر خود بهترین بازدهی و کارآیی را داشته باشد. این گزارش در تلاش است تا با نگاهی به انتخابات ریاست جمهوری یازدهم، ضمن بر شمردن مهمترین مسائل و چالش‌های حوزه وزارت کشور، به ارائه صلاحیت‌ها و قابلیت‌های مورد نیاز وزیر کشور مطلوب و کارآمد بپردازد.

مقدمه

انتخابات ریاست‌جمهوری یازدهم که در ۲۴ خرداد ۱۳۹۲ با مشارکت حدوداً ۷۳ درصدی مردم برگزار شد، باعث انسجام اجتماعی و همگرایی گروه‌های سیاسی شد و سرمایه اجتماعی عظیمی برای نظام به‌وجود آورد.

پس از انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۱۳۸۸، کشور با تنش‌هایی روبرو و اتفاقات رخ داده موجب رواج تحلیل‌هایی شد که در پی نشان دادن کاهش میزان رضایت مردم نسبت به کارآیی سیستم و کم شدن رغبت آنها به مشارکت در صحنه‌های سیاسی بود. این تحلیل‌ها بیشتر در راستای مشروعیت‌زدایی از نظام اسلامی ارائه می‌شدند.

در ادامه چنین رویکردی بود که طی یک سال گذشته و قبل از برگزاری انتخابات، شعارهایی مبنی بر «غیر آزاد بودن انتخابات»، «رقابتی نبودن انتخابات»، «فرمایشی بودن انتخابات» و «مشخص بودن رئیس‌جمهور پیش از انتخابات»، با هدف از اعتبار انداختن و زیر سؤال بردن سازوکارهای انتخابات دنبال می‌شد که این سناریوها با مشارکت حداکثری مردم و گزینش فردی که کمتر کسی احتمال پیروزی ایشان را می‌داد، خنثی شد.

در باب مشارکت حداکثری مردم در انتخابات و اینکه تحقق حماسه سیاسی در ۲۴

خرداد بیان‌کننده چه پیام‌ها و دیدگاه‌هایی می‌باشد می‌توان به مواردی بدین شرح کرد:

۱. بدون شک تشویق مردم به مشارکت گسترده در انتخابات هدف اساسی و راهبرد مهم نظام، قبل از انتخابات بود و تلاش فراوانی در این زمینه صورت گرفت.

در این بین، دیدگاه رهبر معظم انقلاب درباره مشارکت همه در انتخابات از باب ایرانی بودن و علاقمندی به کشور و سرنوشت سیاسی - اجتماعی خود تأثیر بسزایی در حضور حداکثری مردم داشت.

سیاست نظام جمهوری اسلامی افزایش هرچه بیشتر مشارکت مردم در انتخابات بود و سخنرانی های قبل از انتخابات رهبر انقلاب و نیز نامگذاری سال ۱۳۹۲ به عنوان سال «حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی» نیز در راستای تحقق همین امر بود.

۲. حضور حداکثری مردم در پای صندوق های رأی نشان داد که مردم ضمن اعتماد به نظام اسلامی، خواسته های خود را از مجرای قانونی - انتخابات - پیگیری می کنند و به فرآیندهای سیاسی مشارکتی مسالمت آمیز اعتقاد دارند و در پی به کارگیری راهکارهای قانونی برای تغییرات می باشند و این یک پیروزی بزرگ برای نظام سیاسی بود.

۳. پیام دیگر انتخابات، دعوت گروه ها و جریان های سیاسی به پرهیز از افراط گرایی بود. مردم در این انتخابات کاندیدایی را به عنوان رئیس جمهوری برگزیدند که شعار انتخاباتی اش را اعتدال قرار داده بود و در پی نزدیکی جناح ها و گرایش های سیاسی قانونی و تقویت وحدت ملی بود.

۴. بیش از ۵۰ درصد مردم - اکثریت مطلق مردم - به فردی رأی دادند که بیشترین نقد را نسبت به وضع موجود داشت و تحلیل رأی مردم می تواند این باشد که مردم تناسب بیشتری بین شعارهای انتخاباتی رئیس جمهور منتخب و وضعیت موجود مشاهده کرده بودند و از آنجایی که رئیس جمهور انتخاب شده منتقد وضعیت فعلی بود و در

شعارهای خود خواهان حل مشکلات با تغییر در سیاست‌ها و شیوه‌های اجرایی برنامه‌ها بود بالطبع انتظاراتی از این باب در بین مردم ایجاد شده است.

۵. تحلیل دیگری که از این انتخابات و نتیجه آن می‌توان ارائه داد براساس تجزیه و تحلیل نسبت آرای مناطق مرزنشین و اقلیت‌هاست. با نگاهی گذرا به درصد آرای که در استان‌های مختلف به نفع حسن روحانی به صندوق‌ها ریخته شده، روشن می‌شود که بالاترین درصد آرای وی در استان‌هایی مثل سیستان و بلوچستان، کردستان، کرمانشاه، آذربایجان غربی و گلستان رقم خورده است. همه استان‌های مذکور از استان‌های مرزی محسوب می‌شوند و بزرگترین اقلیت‌های قومی و مذهبی کشور را در خود جای داده‌اند.

از سویی دیگر، حضور حداکثری اقلیت‌ها در انتخابات دستاورد بزرگی برای نظام بود؛ چراکه نشان داد آنها خواهان پیگیری مطالباتشان از طریق مکانیسم‌های قانونی مثل انتخابات می‌باشند. اما کم‌توجهی به خواسته‌ها و پیشرفت این مناطق می‌تواند سرخوردگی آنها را به‌همراه داشته باشد و موجبات نارضایتی در این مناطق را فراهم آورد.

در این فضای اجتماعی است که رئیس‌جمهور منتخب تا چند وقت دیگر فعالیت خود را آغاز خواهد کرد و باید وعده‌های اعلام شده و خواسته‌های قانونی مردم را پیگیری کند. اما پیش از آن باید کابینه خود را مشخص و برای رأی اعتماد به مجلس معرفی کند. بدون شک کارآمد بودن وزرا کمک فراوانی در دستیابی به اهداف برنامه‌های رئیس‌جمهور خواهد داشت. این گزارش، به چالش‌های پیش روی یکی از

مهمترین وزارتخانه‌های کابینه (یعنی وزارت کشور) و خواسته‌های مرتبط شهروندان در رابطه با این وزارتخانه - که برخی از آنها قبل از این بیان شده‌اند - می‌پردازد. در پایان نیز براساس چالش‌ها و ضعف‌ها، معیارهایی برای سنجش یک وزیر مطلوب ارائه می‌دهد و راهکارهایی که باید مورد توجه قرار گیرند را ذکر می‌کند.

چالش‌های وزارت کشور

یکی از وزارتخانه‌هایی که نگاه تمامی جریان‌های سیاسی و گروه‌ها به آن دوخته شده، وزارت کشور است. وزارت کشور، وزارت کشور، وزارتخانه‌ای است که به اداره امور درون‌مرزی کشور می‌پردازد و زیرمجموعه‌های آن تا اقصی نقاط کشور نفوذ دارند و در هر استان، شامل استانداری، فرمانداری و بخشداری می‌شوند.

بدون شک اهمیت وزارت کشور به وظایف و مأموریت‌های آن باز می‌گردد. این شرح وظایف شامل «فراهم کردن موجبات حفظ نظم و امنیت در کشور، تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در چارچوب قانون اساسی و سایر قوانین مملکتی، اجرای سیاست عمومی، حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی با استفاده از مشارکت‌های عمومی، نظارت بر اداره امور مناطق کشور از طریق استانداران، فرمانداران، بخشداران و دهداران و رفع بحران‌های ناشی از حوادث و وقایع غیرمترقبه» است.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، وزارت کشور به واسطه گستره وظایفی که دارد و هم اینکه به نوعی مسئول مدیریت سیاست داخلی کشور می‌باشد دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای است. وظایفی که برای وزیر کشور بیان شده را می‌توان ترکیبی از امور

سیاسی - اجتماعی، امنیتی - انتظامی و عمرانی - شهرداری دانست. در همین حال یکی از نهادهایی که می‌تواند نقش مؤثری در موفقیت دولت در تحقق خواسته‌ها و انتظارات مردم - به‌ویژه خواسته‌هایی که در جریان رقابت‌های انتخاباتی وارد نظام سیاسی شده‌اند - داشته باشد وزارت کشور است. بنا به همین دلایل شناسایی چالش‌ها و ضعف‌های وزارت کشور از اهمیت فراوانی برخوردار می‌باشد. در ادامه این گزارش تلاش شده است تا ذیل چند سرفصل به مهمترین این مشکلات و چالش‌ها اشاره شود.

۱. مدیریت و منابع انسانی

اگرچه وزارت کشور برحسب وظایف و اختیارات ذاتاً یک وزارتخانه سیاسی است، اما در عین حال یک وزارتخانه فرابخشی نیز می‌باشد و حیطه وظایف آن به سیاست‌های فرهنگی، اجتماعی، عمرانی، امنیتی، اقتصادی و حتی روابط خارجی نیز تسری می‌یابد. از همین رو اتخاذ سیاست‌های درست و با ثبات و اجرای صحیح سیاست‌های متخذه در این وزارتخانه نقش مهمی در تسهیل امور مملکتی ایفا می‌کند. اما متأسفانه ماهیت سیاسی این وزارتخانه و تأثیرپذیری آن از علایق سیاسی - جناحی تاکنون آسیب‌های جدی زیادی به انجام مأموریت‌ها در حوزه‌های مختلف این وزارتخانه وارد کرده است که در زیر به برخی از این آسیب‌ها اشاره می‌شود:

- سیاست‌زدگی بیش از حد در به‌کارگیری منابع انسانی، به‌کارگیری افراد برحسب گرایش‌های سیاسی و عدم توجه به شایسته‌سالاری.

- استفاده گسترده از نیروهای خارج از وزارت کشور (از ارگان های دیگر) در سطوح مدیریتی و عدم استفاده مؤثر از نیروهای با سابقه وزارت.
- بی انگیزگی شدید کارشناسان ستاد وزارت کشور به واسطه عدم ارتقای طبیعی و ضابطه مند در سطوح اداری که به واسطه استفاده از نیروهای خارج از وزارت کشور رخ داده است.
- بی ثباتی شدید مدیریتی و جابجایی مکرر مدیران که نتیجه منطقی آن گسست در اجرای برنامه ها و انتقال تجربیات است.
- جابجایی های گسترده و برخلاف ملاک های شایسته سالارانه در شروع به کار هر دولت.
- عدم توجه کافی به نظرات کارشناسان در تصمیم گیری ها و اتخاذ تصمیمات براساس سلاقی سیاسی.
- عدم رعایت شایسته سالاری در بحث انتصاب استانداران، فرمانداران و بخشداران و به ویژه استفاده از افراد دیگر ارگان ها در این مناصب بدون توجه به عدم آشنایی آنها با پیچیدگی های کار در حوزه مأموریت خود.

۲. شوراهای شهر و روستا

- تمرکزگرایی از آفات مدیریتی در نظام های سیاسی است و اغلب بدکارکردی ها و سوءمدیریت ها پیامد تمرکزگرایی در مدیریت هستند. با توجه به ساختار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران، یکی از بهترین راه های تمرکززدایی، تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا و تفویض برخی از اختیارات به این نهاد مردمی بوده است.

بررسی موقعیت کنونی شوراها در نظام حقوقی ایران امروز و مقایسه آن با جایگاه مقرر برای آنها در قانون اساسی نشان می‌دهد که شوراها به جایگاه واقعی و حقیقی خود دست نیافته‌اند و فاقد اختیارات و قدرت لازم برای انجام وظایف خود هستند. در برنامه سوم توسعه کشور در قالب ماده (۱۳۶)، به دولت اجازه داده شده بود با توجه به توانایی‌های شهرداری‌ها، آن گروه از تصدی‌های مربوط به دستگاه‌های اجرایی در رابطه با مدیریت شهری را براساس پیشنهاد مشترک وزارت کشور و سازمان امور اداری و استخدامی کشور به شهرداری‌ها واگذار کند، اما اقدامی جدی و اساسی در این خصوص صورت نگرفت.

براساس ماده (۱۵۴) برنامه چهارم توسعه، با هدف رهاسازی دولت از تصدی‌های غیرضرور، دولت ملزم به شناسایی و واگذاری وظایف، امور و فعالیت‌های قابل واگذاری دستگاه‌های اجرایی به شهرداری‌ها و بخش غیردولتی و همچنین تعیین نحوه ارتباط و تنظیم مناسبات نظام اداری با شوراهای اسلامی روستا، بخش و شهر شد که این امر نیز اتفاق نیفتاد.

همچنین در ماده (۱۷۳) قانون برنامه پنجم توسعه دولت مجاز شده است در طول برنامه نسبت به تهیه برنامه جامع مدیریت شهری به‌منظور دستیابی به ساختار مناسب و مدیریت هماهنگ و یکپارچه شهری در محدوده و حریم شهرها، با رویکرد تحقق توسعه پایدار شهرها، تمرکز مدیریت از طریق واگذاری وظایف و تصدی‌های دستگاه‌های دولتی به بخش‌های خصوصی و تعاونی و شهرداری‌ها، بازرنگری و به روزرسانی قوانین و مقررات شهرداری‌ها و ارتقای جایگاه شهرداری‌ها و اتحادیه آنها اقدام قانونی به‌عمل آورد.

امید است با توجه به جایگاه شوراهای اسلامی در پیشرفت و اعتلای کشور و نقش آن در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران این امر مهم در دولت آینده تحقق یابد.

۳. تقسیمات کشوری

در برنامه‌های دوم، سوم و چهارم دولت مکلف به تدوین و ارائه لایحه جامع نظام تقسیمات کشوری شده است. همچنین براساس ماده (۱۸۶) برنامه پنجم توسعه کشور به دولت اجازه داده شده تا نسبت به تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری با جهت‌گیری عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی و تقویت نقش استانداران به‌عنوان نمایندگان عالی دولت در استان‌ها، اقدام کند.

وجود گزارش‌های سازمان بازرسی کل کشور درخصوص عدم توجه و رعایت قوانین و مقررات موجود تقسیمات کشوری در تعیین و تحدید حوزه‌ها، انجام امور تقسیمات کشوری براساس فشارها و علایق سیاسی نمایندگان مجلس و گروه‌های ذینفوذ، اتخاذ سیاست‌های خلق‌الساعه و غیرکارشناسی در زمینه ایجاد واحدهای جدید تقسیمات کشوری در برخی سفرهای استانی دولت‌های نهم و دهم در پاسخ به مطالبات مردمی و ... مؤید این مطلب است که نیاز مبرمی به تدوین لایحه مذکور وجود دارد.

۴. اقوام و اقلیت‌ها

یکی از مهمترین مشکلات در زمینه مسائل قومی، چه در سطح کلان کشوری و چه در سطح وزارت کشور، نبود سیاست مدون و مشخصی در این زمینه است. ازاین‌رو

بعضاً شعارهایی برای جلب نظر اقوام سر داده می‌شود که اگر با آینده‌نگری توأم نباشد در بلندمدت به ضرر وحدت و هویت ملی خواهد بود. تأکید شتابزده بر اصول چهاردهم، پانزدهم و نوزدهم قانون اساسی بدون توجه به پیش‌زمینه‌های آن خطر تضعیف وحدت و هویت ملی را در پی دارد.

برای مثال تأکید بر استفاده از زبان‌های محلی و آموزش آنها به‌طور حتم باید با سیاست‌های قوی و منسجم برای حفظ و تقویت زبان فارسی و دیگر عناصر هویت ملی توأم باشد. از طرف دیگر توسعه‌نیافتگی و فقدان توسعه اجتماعی مناطق، زمینه‌ساز تهدیدات امنیتی است و برای رفع این تهدیدات باید فرصت‌های برابری برای آحاد مردم به‌وجود آید. در نتیجه یکی از اولویت‌های راهبردی وزارت کشور بایستی کاهش محرومیت (توسعه‌نیافتگی) و رفع تبعیض و نابرابری از استان‌های مرزنشین باشد.

۵. حوزه احزاب و تشکلهای سیاسی

از احزاب به‌عنوان ستون مردم‌سالاری یاد می‌شود. احزاب کارویژه‌هایی چون ایجاد جامعه‌پذیری سیاسی در بین شهروندان، ادغام افراد و گروه‌ها در نظام سیاسی، نمایندگی مطالبات مردم، بسیج مردم برای مشارکت در انتخابات و تصمیمات جمعی را برعهده دارند و به‌عنوان برآیند همه این کارویژه‌ها مشروعیت‌بخشی به نظام سیاسی را انجام می‌دهند.

از مهمترین وظایف وزارت کشور تلاش برای نهادینه و قانونمند شدن احزاب و تشکلهای سیاسی است که متأسفانه این کارویژه در سال‌های اخیر مورد غفلت قرار گرفته است.

همچنین در طول چند سال اخیر، نگرش منفی به احزاب و تشکل‌ها و نهادهای مردم‌نهاد پدیده آمده این درحالی است که رئیس‌جمهور منتخب تأکید خاصی بر فعالیت حزبی و نیز واگذاری امور اجتماعی به خود مردم از طریق تشکل‌های مردم‌نهاد داشته است. بنابراین رویکرد کلی نمایندگان باید انتخاب وزیری باشد که از نگرش و توانایی لازم برای تحقق این هدف برخوردار باشد.

برخی از نقاط ضعف وزارت کشور در حوزه احزاب و سازمان‌های مردم‌نهاد از این قرارند:

- از مهمترین موانع فعالیت حزبی در کشور عدم برخورداری احزاب کشور از اعضای عادی و فعال کافی است. بدون اعضای کافی، حزب چیزی بیش از محفلی از همفکران نخواهد بود. در چنین شرایطی نه تنها حزب از پایه قوی برخوردار نخواهد بود، بلکه خرد جمعی نیز در آن راهی نخواهد داشت. همچنین در شرایط نبود اعضای کافی، کادرسازی و پرورش نخبگان و مدیران سیاسی که از کارویژه‌های اصلی احزاب است نیز محقق نخواهد شد. از مهمترین علل عدم رغبت مردم به کار حزبی و عضویت در احزاب می‌توان به فقدان فرهنگ کار جمعی، رواج بدبینی شدید به احزاب، ترس بسیاری از مردم از عضویت در احزاب، بالا بودن هزینه کار سیاسی و ... را نام برد.

- از مهمترین ضعف‌های وزارت کشور طی سال‌های گذشته در حوزه احزاب، عدم اعطای مجوز تجمع به احزاب قانونی کشور بوده است.

برگزاری تجمعات قانونی علاوه بر اینکه از مهمترین ابزار احزاب برای بیان خواسته‌ها و مطالبات محسوب می‌شود به تدریج به فرهنگ کار سیاسی گروهی و

بلوغ سیاسی شهروندان برای بیان مسالمت‌آمیز خواسته‌ها و اعتراضات نیز کمک می‌کند. همچنین تجمعات سیاسی در حکم ویتروینی است که مردم‌سالاری دینی ایرانی را به رخ دیگر کشورها می‌کشد و باعث ارتقای جایگاه ایران و مشروعیت مردمی نظام می‌شود.

- یکی از مهمترین نقایص وضعیت احزاب در حال حاضر رشد قارچ‌گونه احزاب بی‌ریشه است که این امر در تضاد با یکی از کارویژه‌های اصلی احزاب - که ایجاد شفافیت بیشتر در فضای سیاسی و سهولت انتخاب از سوی رأی‌دهندگان است - می‌باشد. بدیهی است وجود تعداد زیاد احزاب که بسیاری از آنها هیچ ریشه‌ای ندارند و بعضاً از یک یا چند نفر تشکیل شده‌اند، مغایر با این اصل است.

نکته دیگر اینکه احزاب معمولاً براساس شکاف‌های اصلی اجتماعی شکل می‌گیرند و هرکدام بخش‌هایی از جامعه را نمایندگی می‌کنند و در هر جامعه معمولاً تعداد شکاف‌ها از تعداد انگشتان یک دست فراتر نمی‌رود. به‌علاوه، آزادی بیش از حد در تأسیس حزب در کنار ایجاد فضای هرج‌ومرج‌گونه در این حوزه، این مجال را به برخی افراد فرصت‌طلب می‌دهد که در پوشش حزب‌داری، فعالیت‌های رانت‌جویانه خود را دنبال کنند.

بنابراین وزارت کشور باید در عین حفظ حق اساسی تشکیل حزب، با ابزارهای قانونی به سمت محدود شدن تعداد احزاب حرکت کند. وجود چند حزب ریشه‌دار و دارای پایگاه اجتماعی مشخص و گسترده اصول شفافیت، قانونمندی و مسئولیت‌پذیری در فضای سیاسی را بیشتر تأمین می‌کند. به‌علاوه، تعامل وزارت

کشور با تعداد کمتری از احزاب با سهولت بیشتری صورت می‌گیرد. در نهایت، مردم از بین تعداد محدودتری از احزاب بهتر می‌توانند دست به انتخاب بزنند.

- از دیگر رویکردهای وزارت کشور، باید جلوگیری از ظهور خلق‌الساعه گروه‌ها یا احزاب بی‌نام و نشان در آستانه هر انتخابات باشد. مردم از این حق برخوردارند که از میان گروه‌های شناسنامه‌دار و با برنامه مشخص دست به انتخاب بزنند. ظهور گروه‌های خلق‌الساعه در آستانه انتخابات زمینه را برای موج‌سواری با استفاده از شعارهای عامه‌پسند فراهم می‌کند و مغایر با اصل نهادینگی روندها در فضای سیاسی است. بدین منظور برای مثال می‌توان یکی از شروط حضور در عرصه انتخابات را گذشتن مدت خاصی از زمان ثبت گروه یا حزب در وزارت کشور قرار داد.

- طی سال‌های اخیر فعالیت خانه احزاب به‌عنوان نماینده احزاب که نقش مهمی در قانونمندی‌سازی و نهادینه‌سازی تحزب در کشور و ایجاد تعامل درست بین وزارت کشور و احزاب ایفا می‌نمود رو به افول نهاد. که زمینه‌سازی برای احیا و تقویت این نهاد می‌تواند یکی از اولویت‌های وزارت کشور در دولت آینده باشد.

۶. حوزه اجتماعی - امنیتی

انجام وظایف اجتماعی - انتظامی بخش مهمی از کارویژه وزارت کشور است. در این ارتباط می‌توان به چالش‌های زیر اشاره کرد:

- نبود پیوند ارگانیک مناسب میان وزارت کشور و نیروی انتظامی به‌عنوان بازوی اجرایی این وزارتخانه. براساس قانون نوعی دوگانگی در رابطه وزارت کشور و نیروی انتظامی وجود دارد. از یک‌سو براساس قانون نیروی انتظامی در تابعیت

فرماندهی کل قوا و ازسوی دیگر وابسته به وزارت کشور معرفی شده است. همین دوگانگی باعث شده که به مرور زمان از میزان اختیارات وزارت کشور در رابطه با نیروی انتظامی هم در عرصه قانون و هم در مقام عمل کاسته شود.

حتی اختیارات تفویضی رهبری به وزارت کشور در رابطه با نیروی انتظامی نیز مورد تعبیر و تفسیر ستاد کل نیروهای مسلح قرار می‌گیرد. در حال حاضر اختیارات وزارت کشور در رابطه با نیروی انتظامی اندک و تشریفاتی است. تصمیمات شورای امنیت کشور نیز در چارچوب اختیارات تفویضی است. به عبارت دیگر، وزارت کشور در حوزه حفظ امنیت عمومی مسئولیت‌های گسترده‌ای دارد، اما از اختیارات و اهرم‌های متناسب با مسئولیت‌ها بی‌بهره است.

- اختلاف دیدگاه و عدم هماهنگی پلیس و دولت در مورد نحوه برخورد با مسائل اجتماعی نظیر بدحجابی، ماهواره، اراذل و اوباش، زنان خیابانی و ...

- افزایش نرخ اعتیاد و پایین آمدن سن اعتیاد.

- افزایش شیوع مواد مخدر صنعتی.

- شدت گرفتن فعالیت گروه‌های افراطی سلفی در سیستان و بلوچستان و

خوزستان.

صلاحیت‌های وزیر کشور

طبق اصل هشتاد و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «رئیس‌جمهور برای هیئت وزیران پس از تشکیل و پیش از هر اقدام دیگر باید از مجلس رأی اعتماد بگیرد».

با توجه به گستره وظایف و اهمیتی که کارویژه های وزارت کشور دارد و همچنین با توجه به چالش هایی که در قسمت قبل به آنها اشاره شد، وزیر کشور باید از شایستگی ها و قابلیت های ویژه ای برخوردار باشد تا در اداره وزارت تحت امر خود بهترین بازدهی و کارکرد را داشته باشد.

این قسمت تلاش دارد نگاهی به ویژگی های فردی کسی که متصدی پست وزارت کشور می شود، داشته باشد. از این رو این صلاحیت ها را در دو بخش کلی صلاحیت های عام و خاص تقسیم بندی کرده و ذیل هر یک، ویژگی هایی را بیان می دارد.

۱. صلاحیت های عام وزارتی

صلاحیت های عام به مواردی اشاره دارد که تمامی اعضای کابینه باید آنها را دارا باشند. به عبارت بهتر صرف نظر از نوع وزارتخانه، داشتن مجموعه ای از شرایط عمومی که منطبق بر تمامی وزرا باشد مهم شمرده می شود. از اهم این ویژگی ها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) تعهد به نظام و قانون اساسی

وزرای انتخابی باید تعهد کامل به نظام جمهوری اسلامی و همچنین التزام عملی به تمامی مواد مندرج در قانون اساسی داشته باشند. در واقع، وزرای انتخابی باید به گونه ای گزینش و انتخاب شوند که قبلاً پایبندی و اعتقاد خود را به قانون نشان داده باشند.

ب) تخصص، تجربه و کارآمدی

داشتن سابقه اجرایی روشنی و مثبت در حوزه های مرتبط تا حدود زیادی می‌تواند کمک‌کننده وزرا برای اداره و مدیریت بهتر وزارتخانه باشد. بالطبع عدم تجربه قبلی از حوزه کاری به این امر منجر می‌شود که وزیر مدت زمان زیادی را صرف شناخت مسائل و مشکلات مرتبط با حوزه کاری خود کند.

ازسوی دیگر باید وزرای انتخاب شوند که علاوه بر داشتن تخصص، کارآمدی خود را به اثبات رسانیده و دارای سوابق و کارنامه اجرایی روشنی و مثبتی در حیطه کاری خود باشند.

ج) اعتقاد به شایسته‌سالاری

وزرای پیشنهادی باید اعتقاد ویژه‌ای به به‌کارگیری نیروهای شایسته و کارآمد در وزارتخانه و سازمان‌های زیرمجموعه خود داشته باشند. این موضوع برای وزارت کشور اهمیت دوچندان دارد؛ چراکه وزارت کشور تعیین‌کننده استاندارها و به نوعی تکمیل‌کننده شبکه اجرایی در تمامی سطح کشور است و امورات تمامی استان‌ها و شهرستان‌ها تحت تأثیر قرار خواهد گرفت. از این لحاظ شایسته است که وزیر اعتقاد خاصی به انتخاب نیروهای زبده و کارآمد برای هر استان داشته باشد.

د) دارای برنامه و معتقد به رویکردهای مشورتی

وزیر خوب باید این قابلیت را داشته باشد که بداند شرایط فعلی وزارتخانه پیشنهادی‌اش چیست؟ و توان آن را داشته باشد که چشم‌انداز روشنی از چهار یا هشت سال آینده ترسیم و اعلام کند که چگونه و با اتکا به چه تئوری و راه‌حلی

می‌خواهد از شرایط فعلی به شرایط مطلوب تدوین شده برسد؟ همچنین وزیر انتخابی باید آگاهی ویژه‌ای از نظریات و تئوری‌های علمی در حیطه وظایف خود داشته باشد و به استفاده از این رویکردها اعتقاد داشته باشد. وزیر انتخابی باید در پی مشورت گرفتن از متخصصان، اساتید و کارشناسان باشد و هیچ‌وقت خود را بی‌نیاز از این امر مهم نداند.

۲. صلاحیت‌های خاص وزارتی

وزیر کشور علاوه بر مجموعه‌ای از خصوصیات و ویژگی‌ها که مانند دیگر اعضای کابینه باید داشته باشد، نیاز به مجموعه‌ای خاص از توانایی‌ها و ویژگی‌ها نیز دارد تا در حیطه وزارتی خود بتواند به موفقیت دست پیدا کند. این قابلیت‌ها بیشتر مرتبط با انجام بهتر امور و کارویژه‌های خاص وزارت کشور است. از جمله صلاحیت‌های خاص می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) تلفیق سه نگاه امنیتی، سیاسی و عمرانی

وزارت کشور دارای حیطه اختیارات گسترده‌ای است و همان‌طور که گفته شد وظایف آن در قالب سه کارویژه سیاسی - اجتماعی، امنیتی - انتظامی و عمرانی - شهرداری قابل بررسی می‌باشد. کسی که مسئول و متصدی این وزارتخانه می‌شود باید نگاه و رویکرد اقناعی، سیاسی و اجتماعی به مسائل داشته باشد و کمتر پیگیر حل و فصل موضوعات به شیوه امنیتی باشد.

ب) تعامل با گروه‌ها و نهادها

وزارت کشور به لحاظ اداری و وظایف در جایگاهی قرار گرفته است که با بسیاری از گروه‌های سیاسی، جریانات، سازمان‌های مردم‌نهاد، دستگاه‌های امنیتی و انتظامی و ... باید در ارتباط و هماهنگی باشد. بنابراین وزیر کشور باید تأکید خاصی بر تعامل و هم‌افزایی تلاش‌ها برای پیشبرد امور داشته باشد. تلاش برای اداره امور به صورت یکجانبه باعث تفرق، خنثی شدن تلاش‌ها، عدم پیشرفت امور و ایجاد مشکلات جدید می‌شود.

بنابراین وزیر کشور باید اعتقاد خاصی به هماهنگی و داشتن شبکه‌ای از ارتباطات با رسانه‌ها، گروه‌های سیاسی، نیروهای انتظامی، دستگاه‌های اطلاعاتی و نظامی داشته باشد.

ج) شخصیت کم‌حاشیه و فراجناحی

با رصد اتفاقات گذشته و تحلیل وزرای سابق کشور می‌توان به این نتیجه رسید وزرایی که قبل از تصدی این پست، حرف و حدیث‌هایی در مورد آنها وجود داشته است نتوانسته‌اند کارنامه وزارتی چندان مناسبی در نهایت کار از خود ارائه دهند و همچنین دوره وزارتی آنها معمولاً بسیار کوتاه بوده است.

درواقع به نظر می‌رسد برگزیدن یک چهره و شخصیت فعال و کم‌حاشیه و در عین حال فراجناحی که چندان در پی منافع بانندی و گروهی نبوده و نگاه کلان به مسائل و موضوعات داشته باشد می‌تواند تا حدود زیادی تسهیل‌کننده پذیرش وزیر در مجلس، لایه‌های مختلف اجتماع، اصحاب رسانه و گروه‌های سیاسی باشد و به موفقیتش در دوران وزارت نیز کمک شایانی بکند.

د) اعتقاد به احزاب و تشکل‌های سیاسی

یکی از مسائلی که فقدان آن به نوعی در تجربه سی‌ساله جمهوری اسلامی احساس می‌شود، نقش مهم و حیاتی احزاب سیاسی در مدیریت عقلانی و جمعی کشور است. در واقع یکی از مهمترین سازوکارها برای حاکم کردن خرد جمعی در عرصه سیاسی و اجتماعی، شکل‌گیری نهادهای سیاسی همچون احزاب است. احزاب سیاسی با کارکرد مؤثر و مطلوب خود می‌توانند به نهادینه شدن کیفی مشارکت مردم و عقلانی‌سازی مدیریت کشور یاری رسانند. اعتقاد و زمینه‌سازی برای آزادی فعالیت احزاب و تشکل‌های سیاسی و شکل‌گیری فضای پویای سیاسی در جامعه از وظایف وزارت کشور می‌باشد و بنابراین وزیر کشور باید اعتقاد ویژه‌ای به این امر داشته باشد و تلاش کند احزاب شناسنامه‌دار و قوی در عرصه سیاسی کشور پا بگیرند.

ه) تأکید بر سازمان‌های مردم‌نهاد

در دنیای امروز، سازمان‌های مردم‌نهاد نقش بسیار مهمی به‌عنوان میانجی بین فرد فرد مردم و دولت و حتی خود جامعه ایفا می‌کنند. سازمان‌های مردم‌نهاد برای رسیدن به اهداف گوناگونی مانند بهبود وضعیت محیط زیست، بالا بردن سطح رفاه اقشار محروم و آسیب‌پذیر یا مطرح ساختن یک برنامه مشترک و دسته‌جمعی فعالیت می‌کنند. از این رو، می‌توانند ضمن تقویت مشارکت مردم در صحنه اجتماعی و ایجاد یک جامعه بانشاط به مطرح نمودن دغدغه‌های شهروندان نیز کمک کنند و در صورت لزوم باعث انتقال این خواسته‌ها به دستور کار دولت برای سیاستگذاری شوند. به دلیل اهمیت این نوع سازمان‌ها و تقویت حس مشارکت مردم در اجتماع،

ضرورت دارد که وزیر پیشنهادی توجه ویژه‌ای به این سازمان‌ها داشته باشد و ضمن بسترسازی، به رشد و بالندگی این نهادها در چارچوب قانون کمک کند.

(و) بهره‌گیری بیشتر از پتانسیل اقلیت‌های قومی

ایران از اقوام آذری، بلوچ، ترکمن، عرب، فارس، کرد، لر و ... که دارای تنوع زبانی، مذهبی و نژادی هستند، تشکیل شده است. در مقابل این تنوع قومی، در عامل مذهب یک هژمونی وجود دارد که حدود ۸۹ درصد جمعیت ایران شیعه است. از سوی دیگر تنوع مذهبی اندکی در ارتباط با قومیت‌ها وجود دارد که در این ارتباط باید به بخشی از جمعیت کردها، بلوچ‌ها و ترکمن‌ها اشاره کرد.

به دلیل این بافت جمعیتی متنوع در کشور، داشتن نگاه نرم‌افزارانه به موضع اقلیت‌ها و شیوه تعامل مناسب با آنها و چگونگی ارتباط و به‌کارگیری آنها در امور سیاسی بسیار مهم است. در واقع وزیر کشور باید تلاش کند تا از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های مناطق مختلف کشور بهره بگیرد و پشتیبان این نوع نگاه باشد و کمتر دیدگاه سخت‌افزاری و امنیتی به موضوع قومیت‌ها و اقلیت‌ها داشته باشد.

(ز) تأکید بر اهمیت شوراها

از وظایف مهم وزارت کشور هدایت، راهبری و پشتیبانی شوراهای اسلامی و نظارت بر فعالیت آنها جهت توسعه امور عمرانی شهر و روستا می‌باشد. از این رو وزیر کشور باید اهمیت ویژه‌ای به بحث شوراها بدهد و تلاش خود را جهت تقویت نهاد شوراها به‌کار بگیرد تا به پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی، پرورشی و سایر امور رفاهی مناطق مختلف کشور یاری رساند.

ح) تقویت شورای اجتماعی کشور

شورای اجتماعی کشور با هدف سیاستگذاری، هماهنگی، ایجاد وحدت رویه در زمینه‌های پیش‌بینی، پیشگیری و مقابله با پدیده‌ها، معضلات و آسیب‌های اجتماعی به استناد اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی تشکیل شده است. این شورا به ریاست وزیر کشور تشکیل می‌شود و از این‌رو وزیر نقش حیاتی در پایایی این شورا دارد. تقویت این شورا می‌تواند منجر به تدوین و عملیاتی شدن سیاست‌های عمومی هماهنگ برای پیشگیری و مقابله با مسائل و آسیب‌های اجتماعی بیانجامد و با همکاری متقابل دستگاه‌های اجرایی و هم‌افزایی نهادها به اثربخشی بیشتر فعالیت‌ها منجر شود. بنابراین اهمیت قائل شدن وزیر پیشنهادی به این شورا، می‌تواند در کاهش آسیب‌های اجتماعی نقش اساسی ایفا کند.

نتیجه‌گیری

وزارت کشور حافظ نظم و امنیت، مسئول سیاست عمومی، هماهنگ‌کننده سازمان‌های دولتی، محلی و مردمی در سطح استان‌ها و شهرستان‌ها و فراهم‌کننده موجبات اجرای سیاست‌های عمومی دولت است. فعالیت‌ها و مأموریت‌های این وزارتخانه از تنوع و تأثیرگذاری زیادی برخوردار است. در واقع در تعریف کارویژه‌های وزارت کشور هم مأموریت‌های امنیتی و سیاسی و هم فعالیت‌ها و مأموریت‌های عمرانی، شهری و روستایی گنجانده شده است.

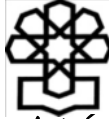
انجام این مأموریت‌ها و وظایف مهم نیازمند انتخاب وزیری است که ضمن

آگاهی و اشراف کامل نسبت به چالش‌های مربوطه، از حوزه وزارتی خود نیز اطلاع کافی داشته باشد. همچنین وزیر کشور باید با اتخاذ راهبردهایی مناسب، سبب‌ساز حل چالش‌های موجود در حوزه وزارتخانه شود تا دولت یازدهم به نحو مطلوبی بتواند به خواسته‌های مردم پاسخ دهد و از این طریق موجبات افزایش سرمایه اجتماعی، اعتماد ملی، ثبات داخلی، انسجام و وحدت ملی و افزایش مشروعیت نظام سیاسی را فراهم آورد. برخی از مهمترین این راهبردها که وزیر باید توجه ویژه‌ای به آنها داشته باشد بدین شرحند:

۱. پرهیز از سیاست‌زدگی در به‌کارگیری منابع انسانی، توجه به شایسته‌سالاری و به‌کارگیری افراد فارغ از گرایش‌های سیاسی آنها،
۲. رعایت شایسته‌سالاری در بحث انتصاب استانداران، فرمانداران و بخشداران و سعی در عدم استفاده از افراد دیگر ارگان‌ها در این مناصب با توجه به عدم آشنایی آنها با پیچیدگی‌های کار در حوزه مأموریت خود،
۳. تهیه برنامه جامع مدیریت شهری با رویکرد تمرکززدایی مدیریتی از طریق واگذاری وظایف و تصدی‌های دستگاه‌های دولتی به بخش‌های خصوصی و تعاونی و شهرداری‌ها، بازنگری و به‌روزرسانی قوانین و مقررات شهرداری‌ها و ارتقای جایگاه شهرداری‌ها و اتحادیه آنها،
۴. تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری با جهت‌گیری عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی و تقویت نقش استانداران به عنوان نمایندگان عالی دولت در استان‌ها،

۵. توجه بیش از پیش به خواسته‌های قانونی شهروندان اقلیت‌ها و تلاش برای کاهش بیش از پیش محرومیت و رفع تبعیض و نابرابری از استان‌های مرزی،
۶. بهره‌گیری از توان مدیریت و اجرایی اقوام مختلف کشور،
۷. اتخاذ نگرشی مثبت به احزاب، تشکل‌ها و نهادهای مردم‌نهاد و تلاش برای نهادینه و قانونمند شدن احزاب و تشکل‌های سیاسی،
۸. تقویت شورای اجتماعی کشور برای پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی،
۹. ایجاد پیوند ارگانیک مناسب میان وزارت کشور و نیروی انتظامی به‌عنوان بازوی اجرایی این وزارتخانه.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۰۹۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: نگاهی به چالش‌های پیش روی وزارت کشور؛ شاخص‌ها و معیارهای وزیر مطلوب

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست داخلی)

تهیه و تدوین‌کنندگان: حسن کریمی‌فرد، محمدتقی دلفروز

ناظر علمی: ناصر جمالزاده

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۹۲

۲. چالش‌های وزارت کشور

۳. صلاحیت‌های وزیر کشور

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۵/۲